

วิเคราะห์

วิเคราะห์ หมายถึง การกระจายศัพท์ออกให้เห็น ชาติ, ภูมิภาค, ปัจจัย ความหมายเดิมของสาธนะ เช่น ฆมเมสุ ติฏฐตีติ ฆมมฏฐุ (อุปาสโก)

วิธีการวิเคราะห์

๑. แยกบทหน้าของสาธนะ แล้วประกอบวิภัตตินามนามตามที่แปล ถ้าแปลว่า ซึ่ง.... ให้ประกอบเป็นทุตติยวิภัตติ

เช่น กมฺมการี แปลว่า ผู้ทำซึ่งการงานโดยปกติ คำว่า กมฺม เป็นบทหน้า ซึ่งแปลว่า ซึ่งการงาน ให้ประกอบด้วยทุตติยวิภัตติ เป็น กมฺม

๒. เอาธาตุของบทสำเร็จมาประกอบเป็นวจากทั้ง ๕ ในอาขยาด วจากโต วจากหนึ่ง ถ้าเป็นกัตตุรูป ให้ประกอบเป็นกัตตุวจาก ถ้าเป็นกัมมรูปประกอบเป็นกัมมวจาก

เช่น กมฺม การี เมื่อแยกบทหน้าแล้ว ต่อมาให้เอาธาตุของบทสาธนะประกอบเป็นกิริยาอาขยาด หมวดวัตตมานาวิภัตติ

ในคำว่า กมฺมการี บทหน้าแยกประกอบเป็น กมฺม คำว่า การี มาจาก กรฺ ชาติ ในที่นี้แปลว่า ผู้ทำซึ่งการงานโดยปกติ ผู้..เป็นคำแปลของกัตตุรูป จึงประกอบ กรฺ ชาติให้เป็นกัตตุวจาก จึงเป็น กโรติ ประกอบ อิติ ศัพท์ท้ายรูปวิเคราะห์

เป็น กมฺม กโรตีติ กมฺมการี (บุคคลโล)

ประกอบเป็นกิริยากิตก์ก็ได้

อันเขาทำ, อันเขาฟัง.....

กรียเตติ กรณ (กมฺม)

เช่น กาทพฺพนฺติ การีย (กมฺม)

ประกอบเป็นนามกิตก์ก็ได้

เช่น ปจฺน ปาโก

รูปวิเคราะห์ มี ๓ อย่าง คือ

๑. รูปวิเคราะห์แห่งสาธนะใดเป็นกัตตุวจาก และเหตุกัตตุวจาก สาธนะนั้นเป็น กัตตุรูป
 เช่น กโรตตีติ กตุตา (ปุคฺคโล) กัตตุรูป
 การาเปตตีติ การาปโก (ปุคฺคโล) กัตตุรูป
 ฌมฺม จรติ สีเลนาติ ฌมฺมจารี (ปุคฺคโล)
 อุทกํ ปิวติ สีเลนาติ อุทกปายี (ปุคฺคโล)
 สมฺภูฐาเปตตีติ สมฺภูฐาปโก (เจตนาฌมฺโม)
๒. รูปวิเคราะห์แห่งสาธนะใดเป็นกัมมวจาก และเหตุกัมมวจาก สาธนะนั้นเป็น กัมมรูป
 เช่น กาทพฺพนฺติ การียํ (กมฺมํ) เป็นกัมมรูป
 การาปียเตติ การาปนํ (กมฺมํ) เป็นกัมมรูป
 ทาทพฺพนฺติ เทยฺยํ (วตฺถุ) เป็นกัมมรูป
 กรียเตติ การียํ (กมฺมํ) เป็นกัมมรูป
 สุขเน ภรียเตติ สุขโร (ปุคฺคโล) เป็นกัมมรูป
๓. รูปวิเคราะห์แห่งสาธนะใดเป็นภาววจาก สาธนะนั้นเป็น ภาวรูป
 เช่น ภูยเตติ ภาโว เป็นภาวรูป
 วิปจฺนํ วิปาโก
 มรียเตติ มรณํ

แบบฝึกหัดท้ายบท

๑. รูปวิเคราะห์คืออะไร มีเท่าไร อะไรบ้าง
๒. ในรูปวิเคราะห์เป็นกัมมวจากเรียกว่าอะไรรูป
๓. ในรูปวิเคราะห์เป็นภาววจากเรียกว่าอะไรรูป